

A Ny-i monostorszárny K-i falát több szelvényben követhettük. Az E9. szelvényben indul a fal, de Ny-i része a tanúfal alá esett volna, ezért az E8. és az E9. szelvény között nem hagytunk tanúfalat. A D-i toronytól indul a 76 cm széles, faragott kőből és téglából, szemcsés, kavicsos, sárga murvával kevert habarcsba rakott fal, amelynek agyagba rakott téglalapozása van. Ez olyan megoldás, amelyet Vas és Zala megye 13. századi téglatemplomainál alkalmaztak. A falat szakaszonként kiszedték, de a D9. szelvényben nyomon követhettük. Itt „opus spicatum” formában, agyagba rakott téglákkal folytatódik a fal. Melléje építve találtunk egy csatári kőből faragott, gótikus pillért, amely 150×150 cm nagyságú. A C9. szelvényben is folytatódik mintegy 2 m hosszan, de egyik felét egy későbbi sír beásásakor kiszedték, és ugyancsak kiszedték a fal D-i részét.

A D9. szelvény D-i részén, a K-i főfaltól 1 m-re, a C9. szelvénybe is átnyúlóan 60 cm-es falszélességig, 260×260 cm alapterületű, téglából készült építményt találtunk, sarkain kváderkövekkel. Habarcsa igen jó minőségű meszes, nagyméretű kavicsokkal. A négyszögű építményt feltételezsen kútháznak nevezhetjük. Az É-i fala alatti gödörben 14. századi edényben építési áldozatnak rakott csirkecsontok voltak.

A templom D-i fala mellett ásott E10. szelvényben 13. századi téglasírokat találtunk. A 600. sír ép volt, K-i részén a fedőlap fektető habarcsa is megmaradt. Ezen kívül egy félig megmaradt, és két erősen megbolygatott téglasír is volt itt. A D-i torony DK-i sarkán a 19. század végi helyreállításkor, villámhárító készítésekor félig elbontottak egy csatári kőből falazott gótikus pillért. A templomhajó és a sekrestye sarkában nyitott E12. szelvényben egy félig bolygatott 13. századi téglasír, alatta egy korai temetőhöz tartozó sír volt. A szelvény DNy-i részén 120 cm mélységben egy téglaszélességű (30 cm), lapjára, agyagba rakott téglafalat találtunk, amely a D-i hajófal és a sekrestye Ny-i fala között szögletet alkot. Így a sarok a sekrestyefal és a hajó D-i fala között 280 cm szélességű folyosóval, amely megfelel a kerengőfolyosó szélességének. A téglasírok is arra utalnak, hogy itt a kerengőfolyosót találtuk meg, mert e folyosó alá szokták temetni a monostor apátjait.

2001-ben is találtunk sírokat az ásatási terület egésze alatt. 100 sírt tártunk fel, így a sírok száma 675-re emelkedett. A korai 11–12. századi temetőre építették a monostor falait. A 100 sírből 49 11–12. századi, soros temetőhöz tartozik. Több helyen találtunk ossariumszerűen megmaradt csontokat, amikor a monostor építésekor megtalált korai sírok csontjait egy-egy gödörben összegyűjtve otthagyták. Négy sírban találtunk 11. századi S-végű hajkarikát, az egyik sírban kásagyöngyökkel, két sírban fonott-sodrott ezüstgyűrűvel. Ilyen fonott-sodrott ezüstgyűrű más sírban is volt. E leletek alapján a 10. század végére is keltezhetjük Jákón a temetkezések kezdetét. Ezen kívül találtunk néhány 16–17. századra keltezhető sírt, valamint 12 É–D-i tájolású, 18. szá-

zadi temetkezést. Ezeket a sírokat a monostor lakatlaná válása, pusztulása után temették ide.

A munkában részt vettek Szende László, Éder Katalin és Németh Gábor régész szakos egyetemi hallgatók.

VALTER ILONA – HAJMÁSI ERIKA

126. Kaposvár, 61-es út elkerülő szakasza, 19. lelőhely

(Somogy megye) A

Az ásatás 2001. június 8-tól szeptember 20-ig tartott. A helyszín Fészerlak, Kaposvártól 5–6 km-re K-re. A lelőhelyet a 61-es útvonal Kaposvárt elkerülő szakaszának terepbejárásakor fedezték fel 2000 januárjában. A terepbejárás alapján kb. 350–400 m átmérőjű, kb. 110 000 m² kiterjedésű volt a lelőhely. Ebből a 61-es elkerülő út nyomvonalába eső szakaszt, mintegy 15 000 m²-t tártunk fel. Összesen 425 objektumot különítettünk el. A lelőhelyen található objektumok erősen lepusztultak az intenzív földművelés (mélyszántás, talajlazítás, öntözőcsatornák) miatt.

A megnyitott területen az avar kori kohótelepekre jellemző munkafázisok objektumait: ércpörkölő gödröket, kohókat, újraizzító tűzhelyeket, két kovácsműhelyt, nagyszámú, a kohóteleppel összefüggésben levő cölöplyukat és gödröt, több nagyméretű agyaggyerő objektumot, két külső és egy füstölőkemencét, valamint öt kutat tártunk föl. Az előkészítő fázisokra (vasércbányászás, ércmosás, darabolás) utaló nyomot nem találtunk. E sekély objektumok vagy elpusztultak, vagy a lelőhely általunk fel nem tárt, a nyomvonalon kívüli részére esnek. A kohók tájolása rendszertelen, néha kisebb csoportban helyezkedtek el. Megfigyeltük, hogy ezek többségét még az avar korban gondosan elbontották. Egy esetben meg tudtuk figyelni azt, hogy egy kohót és egy újraizzító tűzhelyet ovális alaprajzú tetőzet fedett le.

Az ásatás igazi kuriózuma a feltárt öt kút. Ezek közül kettő rendelkezett megfigyelhető faszerkezettel, amelyeket szerencsés módon a talajvíz konzervált és őrzött meg. Ezekben az esetekben a kézi bontás után lépcsőzetesen kimarkoltuk a kút környezetét, hogy a mélységet és a beomlás-veszélyt csökkentsük. A kutat csak külső és belső zsálas és állandó szivattyúzás segítségével sikerült kibontani és felszedni. Az egyik kút (49. objektum) igen nagyméretű, kerek alaprajzú gödörben, mintegy 4 m-es mélységben helyezkedett el. A kút négy-szögletes alaprajzú volt, sarkai hasáb alakú cölöpök, függőleges hornyolataiba vízszintesen deszkákat csapoltak. Az alsó deszkákat faszögekkel rögzítették. A faszerkezetet vízszintes helyzetű tuskókra állították, hogy el ne süllyedjen az iszapban. A legépebb és legjelentősebb kút (401. objektum) egy 5 m átmérőjű kerek gödörben, annak 4,5 m-es mélységétől helyezkedett el. Az objektum közepén 80–90 cm-es átmérőjű rönkfa állt, négy oldalán egy-egy befolyó lyukkal. Ezt négy cölöp vette körbe, közeit, az előző kúthoz hasonló módon deszkákkal csa-

polták össze. A kút vízszintes helyzetű deszkákon feküdt, hogy el ne süllyedjen az iszapban. A kúton kívül ép favödör feküdt. A faszerkezetet vastag salakos betöltés vette körbe, mintegy vízszűrőként és az eliszaposodás megakadályozása céljából. E kutak faanyagát felszedtük és megkezdtük azok konzerválását.

A kohótípusok és a leletanyag alapján a település korát a 7–9. századra tehetjük. A kohótelep általunk feltárt részéhez nem csatlakozott település. Azonban feltételezhetjük, hogy a hozzá tartozó település(ek) a közelében, attól D–DNy–Ny-ra helyezkedett/helyezkedtek el. Ezt megerősíti, hogy a kohóteleptől D-re, illetve Ny-ra 0,5–1,5 km-re három késő avar temetőrészletet is feltártak már.

Munkatársak: Somogyi Krisztina, Molnár István régészek.

GALLINA ZSOLT

127. Kaposvár, 61-es út elkerülő szakasza, 22. lelőhely

(Somogy megye) I

A lelőhely Fészerlaktól K-re 1–2 km-re, a 19. lelőhelytől ÉNy-ra 200 m-re található egy É–D irányú domb platóján, ahol a terepbejárás során néhány őskori töredéket és kovapatintéket találtunk kb. 150×150 m-es körzetben. A behatárolt terület D-i részén húzódik a nyomvonal.

A terület megkutatása a 19. lelőhely feltárásával párhuzamosan zajlott 2001. július végén, illetve augusztus elején. Az avar kohótelep utolsó objektumától egy ÉNy–DK irányú, 320 m hosszú kutatóárkot húztunk egészen a köves útig, amelynek ÉNy-i végén, a domb tetején 12 nem régészeti jelenségnek minősíthető objektumot és egy Ny–K-i irányú, 36 m hosszú, alig 1 m széles, lelet nélküli árkot figyeltünk meg. A feltárt felület a kutatóárkokkal együtt 3050 m² volt.

Negatív eredményeink alapján a feltételezhető régészeti lelőhely D-i határa módosításra szorul.

Munkatársak: Somogyi Krisztina, Molnár István régészek.

GALLINA ZSOLT

128. Kaposvár, 61-es út elkerülő szakasza, 36. lelőhely

(Somogy megye) B

A lelőhely Kaposvár és Taszár között, a 61-es út úgynevezett sántosi leágazójától kb. 0,5 km-re É–ÉK-re lévő vasúti átjárótól közvetlenül D-re található, a Kaposvár–Taszár vasútvonal és a Kapos folyó között. Az 1999-ben végzett terepbejárás alapján a bronzkori telepre utaló kerámiatöredékek a vasútvonal mentén kb. 200×50 m-es körzetben szóródtak. A lelőhely nyomvonalba eső részén 2001. augusztus 28. és október 15. között mintegy 2500 m²-es területet tártunk fel. Közben szeptember 20-ig a 19. lelőhely avar kútjainak bontása és kiemelése párhuzamosan zajlott.

A késő bronzkori, késő halomsíros-kora urnamezős időszak egyrétegű településének maradványai, a terepbejárás megfigyeléseit alátámasztva, a szelvény É-i részének kb. 50 m-es szakaszán helyezkedtek el É–ÉK, D–DNy-i irányban. Bár a 90 objektum kb. kétharmada cölöplyuk volt, mégis a feltárt teleprészetet három összefüggő, több beásással tagolt, igen nagyméretű és leletekben gazdag agyaggyerő hely, illetve „munkagödör” uralta, amelynek D-i végét félkörben cölöpök vették körül. Elképzelhető, hogy a cölöpök némelyike inkább a telepet gyakorlatilag lezáró, szintén É–ÉK, D–DNy-i irányú cölöpsorhoz tartozott. Az objektumok közül feltétlenül ki kell emelnünk a 90. számú, deszkák-ból csapolt szerkezetű kutat, melynek alsó négy, igen rossz megtartású deszkasorát tudtuk dokumentálni és kiemelni. Ez az első feltárt késő bronzkori kút Somogy megyében. A bronzkori telep a Kapos egykori partja mentén húzódott, hiszen az objektumtól kb. 15 m-re D-re 2,4 m széles homoksávot, homokfövenyt figyeltünk meg a már említett irányban. Ettől D-re kb. 30 m-re újabb homoksáv mutatkozott a kutatóárkokban.

A feltárással sikerült megállapítani a település D-i határát, ÉK–DNy felé valószínűleg folytatódik. A lelőhely É–ÉK-i része a vasút-, és útépités során már részben elpusztulhatott.

Munkatársak: Gallina Zsolt, Molnár István régészek.

SOMOGYI KRISZTINA

129. Karancsság, Bejövő út (Nógrád megye) U, Á

2001. március 12–14. között szennyvízberuházást megelőző terepbejárást végeztünk. A tervezett nyomvonalat bejárva a falu szélén, a Szécsény felől bejövő út jobb oldalán, a buszmegálló mögötti kis vízmentes dombháton 50–100 méter hosszan őskori és középkori lelőhelyet figyeltünk meg. A szántásból előkerült kerámiaanyag alapján feltételezhetően a neolitikus vonaldiszes kultúra és az Árpád-kor régészeti objektumaival kell számolni ezen a területen.

TANKÓ KÁROLY

130. Kehidakustyán, Deák-kúria (Zala megye) Ú

2001 folyamán rövid feltáró ásatást végeztem az L-alakú műemléképület sarokhelyiségeiben.

Ennek során a rizalitos szobában és a tőle É-ra eső helyiségben egy téglából kialakított boltozatos „aknát” és abból Ny, illetve K felé induló boltozott csatornát tártunk fel.

A csatornából mázas újkori kerámia került elő. A csatorna az épület előtt É–D-i irányban húzódó nagy pincébe vezet. Mivel a pincébe bejutni nem volt lehetséges, eldönthetetlen, hogy a pince vágta-e utólag a csatornát, vagy az egykorú vele. A csatorna szerepének tisztázására további feltárások szükségesek. Deák Ferenc ko-